

Slágerdallamok újjáéledése a német folklórban

(Mikola Péter, 2020. Kiegészítve: 2025.06.19.)

Több olyan dallal is találkoztam, amelyek a magyarországi német nemzetiségi kórusok fellépésein felbukkannak különböző változatokban, vagy gyermektánc csoportok táncait kísérő énekelt népi táncnótákként hallhatóak különféle rendezvényeken, ugyanakkor dallamuk, de néha szövegük is nagyon hasonlít régebben megírt és kiadott, ismert szerzőjű slágerekre, operett-, vagy akár operarészletekre, illetve néha más nemzetek régi népszerű dalaira.

Felmerül a kérdés, hogy ezeket a dalokat tekinthetjük-e népdaloknak, kezelhetjük-e őket a népdalokkal együtt, műsorra tűzhetjük-e olyan rendezvényen, mely deklaráltan csak a népi kultúráról szól, illetve ha nekünk kell értékelnünk egy népdalnak előadott produkciót, akkor az ilyen dalt hogyan értékelhetjük.

Gondoljunk bele abba, hogy a vita nélkül népdalnak tartott dalokról mit tudunk! Tudjuk-e a keletkezésük körülményeit? Biztosak lehetünk-e abban, hogy nem fogjuk megtalálni némelyiküknek az eredetét? Elhiggyük-e azt, hogy azok már kivétel nélkül kollektív produktumok voltak elejétől fogva, és mindegyiknek kialakultak a szájhagyományos variánsai, még mielőtt első lejegyzésük megtörtént volna? Vagy pedig előfordulhatott, hogy egy szerző által leírt, kiadott, kottában elterjesztett dalt, vagy egy régen lejegyzett templomi éneket tett magáévá a nép, saját ízlésére igazítva szöveget, dallamot, de úgy, hogy a dal a gyökerét le nem tagadhatja, amennyiben az a gyökér ismert.

A most közreadandó sorozatban ismert gyökerű népdalokra hozok példákat. Igen, ezeket én népdaloknak tekintem. Nem az dönti el egy dal népdal mivoltát, hogy ismerjük-e az eredetét, hanem az, hogy benne van-e a kollektív munka, a nép elvégezte-e rajta azokat a csiszolásokat, amitől a dal alkalmasabbá vált a közösség életébe való beépülésre, a közösségi együttlétek tartalmasabbá tételére.

Van példa arra, hogy egy már régen tökéletesre csiszolódott, de idegen országból származó dallamra költöttek saját szöveget. Ez esetben a dallam megmaradt változatlanul, és több különböző szövegvariáns, vagy akár több teljesen más szöveg keletkezett. Arra is van példa, hogy az inspiráló dallam profi énekes szólistára volt szabva, és helyenként olyan nehéz, hogy közös éneklésre alkalmatlan, ezért a népi változatokból kimaradtak részek, illetve a megmaradt részek is egyszerűsödtek, a dallamok kerekébbé, logikusabbá, következetesebbé, nemesebbé váltak.

Eddig az alábbi dalokat vettük górcső alá:

Heimweh (Heute in der Nacht)

Ein Sträußchen Rosmarin

Heimweh (Heute in der Nacht)

Ősdallam: **Always** (Irving Berlin, 1925)

Irving Berlin (eredeti nevén: Израиль Моисеевич Бейлин, Izrail Mojszejevics Bejlin) (Tyumeny 1888 – New York 1989), szibériai orosz zsidó családból származó ismert amerikai dalszerző és filmzeneszerző volt: https://en.wikipedia.org/wiki/Irving_Berlin

Az Always című dalt 1925-ben írta akkori szerelmének, Ellin Mackay-nek, akit hamarosan feleségül is vett. <https://irishamerica.com/2013/09/a-jazz-age-love-story/>

A dalt megjelentették kottában (1925):

https://www.sheetmusicdownload.in/piano/sheets/1132/Irving_Berlin_Always.html

és hanglemezen (1926 - Henry Burr): https://youtu.be/v_kNWZOHzBg

1992-ben a Budapesti Zeneműkiadó is megjelentette kottában Bradányi Iván magyar fordításával a szerző 21 másik slágerével együtt: https://www.kotta.info/hu/product/50_251/BERLIN-IRVING-Always-other-big-hits

A „Heimweh” című német szöveget 1926-ban írta Fritz Löhner-Beda (eredeti nevén: Bedřich Löwy) (Ústí nad Orlicí 1883 – Monowice 1942), cseh zsidó családból származó író, költő, dalszövegíró, operett-librettista. Kiadták kottában: https://image.jimcdn.com/app/cms/image/transf/dimension=2048x2048:format=jpg/path/seb8d65_609_460f4eb/image/i979dfd6572d4c10b/version/1_581_374_357/image.jpg – és hanglemezen:

(1926 - Jaques Rotter): https://youtu.be/EPaEf_n_JQ

(1927 - Richard Tauber): <https://youtu.be/6cfuQbrLRsg>

Heimweh

Irving Berlin (Израиль Моисеевич Бейлин) (1888-1989), 1925

Text: Fritz Löhner-Beda (Bedřich Löwy) (1883-1942), 1926

Heu-te in der Nacht bin ich auf - ge - wacht und hab' ge - weint.
Grüß das Städt-chen klein, grü-ße je - den Stein und je - den Baum!

Oh, du stil - ler Stern hoch in blau - er Fern', du, sei mein Freund!
Steht wohl noch die Bank, wo die Am - sel sang am Wal - des - hain?

Hab' dich so gol - den und schön auch in der Hei-mat ge - seh'n
Wenn du mein Müt - ter - chen siehst, dann sag ihr nicht, wie mir ist!

Weißt du, was das heißt: Heim - weh? Wie's das Herz zer - reißt: Heim - weh!

Al - les rings-um-her ist so kalt und leer, trau - rig rauscht das Meer, Heim-weh, Heim-weh.

Denn in dir er - wacht Heim - weh, grollt dir Tag und Nacht: Heim-weh

Jahr um Jahr ver - geht, kei - ner dich ver - steht und das Herz ver - geht vor Heim - weh!

A dal kotta- vagy lemezimport útján eljuthatott a németajkú lakossághoz mind a csonka Magyarországon, mind Dél-Bácskában, a Vajdaságban, a Bánságban. De csak kevés emberhez, így a többiek legfeljebb személyes kontaktus útján, kocsmai nótázás folytán ismerhették meg a dalt, illetve amit abból sikerült továbbadni.

A második világháborút követő kényszermunka-táborokban összekerült, különböző országokban lévő otthonaiktól távolba szakadt németajkú munkaszolgálatosok köreiből különös erővel feltámadt honvágy előhívta az emlékezetből a régi keringő-slágeret. Több-kevesebb sikerrel összerakták, könnyebben énekelhető formába hozták, majd az így létrejött változatokat sokan megtanulták, majd a szerencsésebbek hazatérve továbbadták.

Véméni változat a „HEIMATKLÄNGE” Ungarndeutsche Liedersammlung 1. (Rote Rose) kötetében (rózsaszín könyv):

HEUTE IN DER NACHT

Maria Scheich, geb. Hauck 51 J.

Wemend / Véménd, 1970

Aufgez.: Joh. Mandulás

Moderato, ♩=ca.87

1. { Heu - te in der Nacht _____ bin ich
O, du stil - ler Stern _____ in der
2. { Grüß das Dörf - lein mein, _____ grüß mir
Steht wohl noch die Bank, _____ wo die

1. { auf - ge - wacht und hab ge - wei - net. _____
wei - ten Fern', sei mir ge grü -
2. { je - den Stein und je - den Baum! _____
Am - sel sang am Wal - des - saum. _____

- bet! _____ 1. Ich hab dich so won - nig, so schön _____
2. Wenn du mein Müt - ter - lein siehst, _____

1. _____ wohl in der Hei - mat ge - sehn, _____ weißt du,
2. _____ sag nicht, wie weh es mir ist, _____ weißt du,

1. was das heißt: _____ Heim - weh! _____
2. was das heißt: _____ Heim - weh! _____

1. Al - les rings - um - her _____ ist so
2. Tag auf Tag ver - geht, _____ kei - ner

1. still, so leer, _____ trau - rig rauscht das
2. mich ver - steht, _____ und mein Herz ver -

1. Meer: _____ Heim - weh! _____
2. geht _____ vor Heim - weh! _____

Látható, hogy az eredeti sláger szövegének egy része hiányzik, a dallam problémásabb részei pedig egyszerűbbek lettek. Néhol az eredeti dallam felső vagy alsó terce lépett elő obligát dallammá.

Hangfelvételek

<https://youtu.be/ZIDAIUPJyyg> – Wemender Quartett

Egyezik a közölt kottával, egyetlen eltérés, hogy a „weißt du, was das heißt: Heimweh!” szövegrészben a „Heim-” szótagban az alsó szólam terc helyett alsó oktávot énekel.

<https://youtu.be/QDZXCphM31o> – Tóth Vivien, Kresz Antal (2015)

Csak egészen apró (egy-egy hang béli) eltérések vannak a könyvi kottához képest. A szöveg egyezik. 2015-ben jelent meg a Kresz-Tóth Duo „Lieder von Oma” című CD-jén.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/nemetek/multimedia/bonnhard_unsere_lieblingslieder/12_Szam_12.mp3 – Chor des Deutschen Kulturvereins Bonnhard (Bonyhád)
Szintén hasonlít a könyvben közölt változathoz apróbb eltérésekkel. Sajnos a harmonikás (Wusching József) néha vállalhatatlan túlzásokba esik.

<https://youtu.be/eF7yQvUKE7E> – Pusztavám Község Német Nemzetiségi Énekkar

Szövegben, dallamban, ritmikában is vannak eltérések a könyvbéli kottához képest. A hangfelvétel alapján lejegyzett kottáját itt közöljük:

Heute in der Nacht

Pusztavám Község Német Nemzetiségi Énekkar felvétele alapján

$\text{♩} = 60$

Heu - te in der Nacht____ bin ich auf - ge - wacht und hab' ge - wei - net.____
Kennst du noch die Bank,____ wo die Am - sel sang am wal - des - ran - de?____

Du, mein stil - ler Stern____ dort in wei - ter Fern' sei du ge - grü - ßet!____
Grüß das Dörf - lein mein,____ grüß mir je - den Stein und je - den Baum!____

Ich hab dich so won - nig und schön____ in mei - ner Hei - mat ge - seh'n,____
Und wenn du mein Müt - ter - lein siehst,____ so sag nicht wie weh es mir ist,____

weißt du was____ das heißt: Heim - weh.____ Al - les rings - um - her____
weißt du was____ das heißt, Heim - weh?____ Jahr um Jahr ver - geht,____

ist so still und leer,____ trau - rig rauscht das Meer vor Hei - mat - weh.____
kei - ner dich ver - steht,____ und mein Herz ver - geht vor Hei - mat - weh.____

További fellelt kották

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/nemetek/kaposvar/mari_neni_dalai/pages/003_liederbuch_daloskonyv.htm – Pócsik Viktor lejegyzése „Gestern in der Nacht...” szöveggel Bauerné Mohr Mária (1927-2020) (Bár, Somberek, Kaposvár) közlése alapján

Gestern in der Nacht

Abgezeichnet von Viktor Pócsik nach dem Gesang von Maria Bauer

Ges - tern in der Nacht____ bin ich auf - ge - wacht und hab' ge - wei - net.____
Kennst du noch die Bank,____ wo die Am - sel sang am wal - des - rand?____

Oh, du schö - ner Stern____ dort in wei - ter Fern' sei du mein Freund.____
Oh, du schö - ner Stern____ dort in wei - ter Fern' sei du mein Freund.____

Ich hab dich so won - nig und schön____ in mei - ner Hei - mat ge - seh'n,____
Wenn du____ mein Müt - ter - lein siehst,____ sag nicht wie weh es mir ist,____

weißst du was____ das heißt:____ Heim - weh.____
weißst du was____ das heißt,____ Heim - weh?____

Al - les rings - um - her____ ist so öd' und leer,____ trau - rig rauscht das Meer____ vor Heim - weh.____

A dallam tovább egyszerűsödött. A 2. strófában a szövegmélék hiányát átrendezéssel és az előző strófából vett rész ismétlésével pótolták.

Schön Mária – Müller János: *Holzäpfelbäumlein/Vadalmafácska – Das Liedgut von Hajosch / Hajós német népdalkincse* c. könyvében (Kalocsa, 2014) „Rußland-Liad” címmel, „Gestert in der Nacht” szövegkezdettel található egy változat. (Gondolhatnánk, hogy a „Gestert” végén a t csak sajtóhiba, de nem hiszem, mert a betűrendes mutatóban és más hivatkozásban is így szerepel, valamint a „Gestert Abend, als ich ausging” kezdetű dalban is, és annak hivatkozásaiban is.) Ebben a változatban megjelenik egy harmadik strófa, Oroszországra utaló szöveggel.

Rußland-Liad

Asszonykórus

Ges-tert in der Nacht bin ich auf-ge-wacht und hab ge-wei-net.
O du stil-ler Stern dort in wei-ter Fern, sei du mein Freund!

Ich hab dich so won-nig und schön in mei-ner Hei-mat ge-sehn.

Weißt du, was das heißt: Heim-weh?

Weil al-les rings-um-her – ist so öd und leer,

– trau-rig rauscht das Meer vor Heim-weh.

Grüßt mir das Dörflein mein, grüßt mir jeden Stein und jeden Baum!

Weißt du noch den Bank, wo die Amsel sang am Waldessaum?

Wenn du mein Mütterlein siehst, sag nicht, wie weh es mir ist,

sag nur, was das heißt: Heimweh!

Weil Tag und Jahr vergehn, bis wir uns wiedersehn

und auch mein Herz vergeht vor Heimweh.

:| Nach Rußland mich gebracht, hat Weh und Schmerz gemacht dem Mutterherzen. :|

Sie ist geblieben daheim, verlassen, geblieben allein,

sie betet zum lieben Gott um ein Wiedersehn.

Und leise spricht sie dann, daß trösten sie sich kann,

nach jedem Abschied gibt's ein Wiedersehn.

Pócsik Viktor „Wir singen ein Liedlein...” című Ungarndeutsches Gesangbuch-jában van egy kissé eltérő variáns egy 3. strófával, mely szintén Oroszországra utal. Érdeklődésemre Viktor elárulta, hogy az a szöveg-rész a **Soroksári Daloskönyv**ből való, a szöveg forrása Róth Jakab szöveggyűjteménye volt.

A soroksári változatban is érdekes a 2. strófa, a sorok sorrendje itt is átrendeződött. A hiányos emlékek alapján némileg újraköltötték.

Heute in der Nacht

Soroksárer Liederbuch 2012
Róth Jakab szöveggyűjteménye alapján

Andante

Heu - te in der Nacht_ bin ich auf - ge - wacht und hab' ge - weint._
Kennst du noch die Bank,_ wo die Am - sel sang am Wal - des - rand?_
Die Trä - nen rol - len mir,_ das Herz zer - bricht in mir und ich muss wei - nen,

Oh, du stil - ler Stern_ in der wei - ten Fern' seist du mein Freund._
Grüßt die Hei - mat mir,_ grüßt mir je - den Stein und je - den Baum._
die Trä - nen rol - len mir,_ das Herz zer - bricht in mir und ich muss wei - nen.

Ich hab' dich so won - nig, so schön_ in mei - ner Hei - mat ge - seh'n,_
Grüßt mir mein Müt - ter - lein süß,_ sag nicht, wie weh es mir ist,_
Wenn man in Russ - land ist_ und weiß von den El - tern nichts,_

weißt du was_ das heißt: Heim - weh._ Al - les rings - um - her_
Trau - rig rauscht das Meer: Heim - weh!_ Al - les rings - um - her_
dann weiß man, was_ das heißt: Heim - weh._ Al - les rings - um - her_

ist so still und leer,_ trau - rig rauscht das Meer: Heim - weh!_
ist so still und leer,_ trau - rig rauscht das Meer: Heim - weh!_
ist so still und leer,_ mir tut mein Herz so weh vor Heim - weh!_

Heimweh

Melodie / Text: unbekannt
Schwäbisches Volkslied
Mündlich überliefert
Volksweise in Kättscha
Bearbeitet von: F./K. Zettisch
Grafik - Illustration: J. Bánfi
MP3 - CD Nr. 056./ 2010.

Tempo: (♩ = 160)

Spur 1

1. Heu te in der Nacht bin ich auf ge wach und hab ge wei net
Oh du stil ler Stern bist so weit ent fernt von mei ner Hei mat

Spur 2

2. 12 ich hab dich so won nig und schön in mei ner Hei mat ge sehn

21 weiss du was das heisst Heim weh al les rings um her

31 D ist so still und leer trau rig rauscht das Meer von Heim weh

A7 D G

2.

Kehrst in Dörflein ein, grüßt dich jeder Stein und jeder Baum, das Abendsglöcklein tönt, wie heute Nacht so leise mir im Traum.
Und wenns du mein Mütterlein siehst, so sag nicht wie weh es mir ist, weißt du was das heißt: Heimweh.

II: Tag und Nacht vergeht mich niemand versteht, und mein Herz vergeht von Heimweh.:II

A 2006-ban megjelent „Babarc – történelem, szokások, nyelv” c. könyvben „Aus dem Liederschatz von Frau Theresia” fejezetcím alatt szintén megtalálható egy változat. Dallama a hajósi és a kecskédi könyvekben megjelent változatokra hasonlít:

27. Heimweh

Lied der nach Russland Verschleppten

Heu - te in der Nacht bin ich auf - er - wacht und hab ge - wei - net.
Oh, du lie - ber Stern, dort in wei - ter Fern', sei du mein

6 2.
Freund Ich hab dich so lieb - lich und schön in mei - ner Hei - mat ge - sehn.

11
Weißt du, was das heißt, Heim - weh? Al - les rings um - her

ist so still und leer Trau - rig rauscht das Meer vor Heim - weh.

2. Grüß das Dörflein mein. Grüß mir jeden Stein und Baum.
Steht wohl noch die Bank, wo am Waldesrand die Amsel sang?
Wenn du mein Mütterlein siehst, sag nicht, wie es weh mir ist.
Sag nur, was heißt, Heimweh.
Tag und Nacht vergehn, keiner mich versteht,
und mein Herz vergeht vor Heimweh.

Ein Sträußchen Rosmarin

Släger (Tango) 1935-ből.

Zenéjét és szövegét írta: Alexander Steinbrecher (Brno 1910 – Wien 1982)

https://de.wikipedia.org/wiki/Alexander_Steinbrecher

Hanglemezfelvevételek:

1935: Herbert Ernst Groh (tenor). Otto Dobrindt (MD). – (orchestra).

<https://www.jpc.de/jpcng/poprock/detail/-/art/Herbert-Ernst-Groh-Lieder-der-Heimat/hnum/2856908>

1936: Austin Egen, Heinz Sandauer Orchestra <https://youtu.be/KWpoxagujcY>

Austin Egen felvétele alapján lejegyezve:

Ein Sträußchen Rosmarin

Tango

Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935

$\text{♩} = 120$

Ein Sträuß - chen Ros - ma - rin leg ich ans Fens - ter hin.

Gu - te Nacht mein lie - ber Schatz, dein Bursch muß in die Fer - ne ziehn.

Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz wird bei dir sein,

im - mer sollst du füh - len, die - ses jun - ge Herz ist dein.

Und wenn die Ler - che wie - der singt die ers - ten Lie - der

und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der,

und leg ans Fens - ter hin ein Sträuß - chen Ros - ma - rin,

weil ich dir, mein lie - bes Mä - del treu ge - blie - ben bin.

A hanglemezen hallható zenekari bevezetőben egyéb dallamok is (többek között egy közismert népdal részlete is) felhangzanak, erre később még visszatérünk.

Akár hanglemez- és kottaimport útján, akár muzsikások által bekerülhetett a dal a magyarországi németek ismeretségi körébe. Kialakultak a népdalokra jellemző variánsok, amelyek mind szövegben, mind dallamban és ritmikában is eltérnek az eredeti slágertől. Ezek a variánsok két nagy csoportra oszthatók: **1. kevésbé átalakult**, illetve: **2. erősen átalakult** variánsok.

1. kevésbé átalakult variánsok:

A **Volksliederkreis Saar** 2012-es CD-felvétele feszes ritmusú, zenei tartalmában kevésbé tér el az eredeti tangótól, mint a többi magyarországi változat:

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/multimedia/volksliederkreis_saar/volksliederkreis_saar_19.mp3

A **Wemender Duo** (Tillmann Flóra, Ravasz Dorina, Akkordeon: Emmert József) 2018-as előadása szintén feszes ritmusú, tempója mérsékelt, de nem lassú. Figyelemre méltó az alsó szólam igényes szerkesztése:

<https://youtu.be/otbnyYIW18E> A felvétel alapján lejegyzett kotta:

Ein Sträußlein Rosmarin

Volksliedvariant aus Wemend (Ungarn) nach einem Tango von Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935

$\text{♩} = 112$

Ein Sträuß - lein Ros - ma - rin leg ich ans Fens - ter hin.

Gu - te Nacht mein lie - ber Schatz, dein Bursch muß in die Frem - de ziehn.

Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz soll bei dir sein,

im - mer sollst du füh - len, daß mein jun - ge Herz ist dein.

Und wenn die Ler - che wie - der singt die schö - nen Lie - der

und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der,

und leg ans Fens - ter hin ein Sträuß - lein Ros - ma - rin,

weil ich dir, mein lie - ber Schatz, ja treu ge - blie - ben bin.

A somberekfi fiatal hölgy, **Blum Zsanett** 2005-ös felvétele is az eredeti tango változatot veszi alapul:
<https://youtu.be/tWdH3d5CrIc> (Kísér Kató Gábor és a Karawanka Kapelle)

A **Willander Frauenchor** CD felvétele (2016) nagyon lassú tempójú, de kötött ritmusú, zenei tartalma Blum Zsanett felvételével egyezik, de itt két szövegstrófával éneklik, ami egyedülálló jelenség. (A 2. strófa szövegírója Jäckl János palotabozsoki kántor.) A dal végi zárlatban hasonlóképpen van szerkesztve az alsó szólam, mint ahogy az a Wemender Duo felvételén is hallatszik. (A domináns akkordnak nem csak a terce, hanem az alaphangja is késleltetve van felülről, ami különös szépséget ad a fordulatnak.)
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/nemetek/multimedia/willander_klange_4/CD1_020.mp3 A felvétel alapján lejegyzett kotta:

Ein Sträußlein Rosmarin

Volksliedvariant aus Willand (Ungarn) nach einem Tango von Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935

$\text{♩} = 96$

Ein Sträuß - lein Ros - ma - rin leg i' in Fens - ter hin.
Ein Strauß Ver - giss - mein - nicht sagt dir: "Ich lie - be dich."

Gu - te Nacht mein lie - ber Schatz, dein Bursch muß in die Frem - de ziehn.
Leb wohl mein lie - ber Schatz, in Herz hab ich für dich noch Platz.

Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz will bei dir sein,
Wenn ich auch Fer - ne bin, träum ich mich zu dir hin,

im - mer sollst du glück - lich sein, mein jun - ges Herz ist dein.
mein Herz das denk und spricht wie das Ver - giss - mein - nicht.

Und wenn die Ler - che wie - der singt froh ih - re Lie - der
und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der,

leg dir ans Fens - ter hin ein Sträuß - lein Ros - ma - rin,
leg dir am Fens - ter hin ein Strauß Ver - giss - mein - nicht,

weil ich dir, mein lie - ber Schatz, ja treu ge - blie - ben bin.
weil ich dir, mein lie - ber Schatz, ja dich ver - giss ich nicht.

D.S.

Ein Streisslein Rosmaring

Melodie / Text: unbekannt
Deutsches Lied
Mündlich überliefert
Volksweise in Kátschka
Bearbeitet von: F./K. Zettisch
Grafik - Illustration: J.Bánfi
MP3 - CD Nr. 031./ 2010.

Tempo: (♩ = 95)

Ein Streisslein Ros ma ring leg dir ins Fenstal hin gu te Nacht mein lie ber Schatz dein
ganz al lein mein Herz wird bei dir sein im mer sollst du glück lich sein mein

Bursch muss in die Fer ne ziehn du bleibst nicht jun ges Herz ist dein und wenn die Lerc he wie dersingt

froh ih re Lie der und wenn der Flie der wie der blüht dann komm ich wie der leg dir ans Fen ster hin

ein Streisslein Ros ma ring weil ich dir mein lie ber Schatz ja treu ge blie ben bin

2. erősen átalakult variánsok:

A „HEIMATKLÄNGE” Ungarndeutsche Liedersammlung 2. (Rosmarin) kötetében (a továbbiakban: zöld könyv) van egy 1965-ben Cikón rögzített hangfelvétel alapján lekottázott változat (Kiszler Teréz (1943-2015, későbbi férjezett nevén Rónai Lászlóné) vette fel a saját szülei énekét).

(Kiszler Albert 1949-ig a Szovjetunióban volt kényszermunkán. Nem kizárt, hogy ott tanulta valakitől.
<http://www.vmmuzeum.hu/kiallitas/haztortenetek/foframe.htm>)

EIN STRÄUßCHEN ROSMARIN'

Frau A. Kiszler, geb. Ilona Muszong, 48 J.
Albert Kiszler, 46 J.
Zinko / Cikó

Tonbandaufnahme: Therese Kiszler, 1965

Aufgez.: Karl Vargha, 1982

♩ = ca. 72 Sostenuto

Ein Sträußchen Rosma- rin leg ich ans Fenster hin.

Gute Nacht, mein liebes Paar, dein Bursch muß in die Fremde ziehn. Du

bleibst nicht ganz al- lein, mein Herz soll bei dir sein,

immer sollst du fühlen, daß mein junges Herz ist dein! Und

wenn die Lerche wieder singt die schönen Lie- der und

wenn der Flieder wieder blüht, dann komm ich wie- der, und

leg ans Fenster hin ein Sträußchen Rosma - rin,

weil ich dir, mein liebes Mädel, treu ge- blie- ben bin.

Látható, hogy ez a variáns nem őrizte meg a tangó feszes ritmusát, az ütemhangsúlyok áthelyeződtek, a dal hangulata is sokkal visszafogottabb lett. A dallam középrésze átalakult, a zömmel magas fekvésben mozgó hangok helyett egy egyszerűbb, mélyről induló és emelkedő vonalú dallam jelent meg.

A 13-14. ütemekben valószínűleg lejegyzési hiba van, szerintem így akarták írni:

und im-mer sollst du füh-len, daß mein jun-ges Herz ist dein.

Találtunk egy hangfelvételt a cikói kórossal még a Terike vezetése alatti időből, ez is a fenti feltételezést támasztja alá, bár abban az „und” felütés egy hanggal lejjebb van:

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/nemetek/multimedia/valogatatos_tolna_megyei_nemet_korusok/Deutsche_Volksliedekreis_aus_Ciko/
04 Ein Straußchen Rosmarin.mp3

Ennek lejegyzése:

Ein Sträußchen Rosmarin

Népdalvariáns Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935-ös tangó-slágere nyomán

A cikói német népdalkör hangfelvétele alapján

$\text{♩} = 72$

Ein Sträuß - chen Ros - ma - rin leg ich ans Fens - ter hin.

Gu - te Nacht, mein lie - ber Schatz, dein Bursch muß in die Frem - de ziehn.

Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz soll bei dir sein,

und im - mer sollst du füh - len, daß mein jun - ges Herz ist dein.

Und wenn die Ler - che wie - der singt ihr schö - nen Lie - der, _____

und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der,

und leg ans Fens - ter hin ein Sträußchen Ros - ma - rin,

weil ich dir, mein lie - bes Mä - del, treu ge - blie - ben bin.

Ez némileg eltér a zöld könyvben közölt kottától, de szintén szabad ritmusú, visszafogott hangulatú, átrendeződött ütemhangsúlyokkal, viszont az alsó szólam ott is tercel, ahol a zöld könyvi változatban szextel.

A freiburgi archívumban hozzáférhető cikói hangfelvételek:

http://swbdepot.bsz-bw.de/dva/danok/danok_audio_einzelne_liedbelege/wav200-299/dva_mag294_010_060.mp3

http://swbdepot.bsz-bw.de/dva/danok/danok_audio_einzelne_liedbelege/wav200-299/dva_mag294_010_065.mp3

A zöld könyvi kotta 22-23. ütemében kottagrafikai hiba az átkötött hang („blüht”) végének lehajlítása. Ezt eddig egyedül a kisdorogi kórusban vették komolyan: <https://youtu.be/06iOPpliUUA?t=1710> (2017.09.16. – Szekszárd).

A zöld könyvből való kotta a szekszárdi Mondschein Kórus kérése szerint javítva:

Ein Sträußchen Rosmarin

Népdalvariáns Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935-ös tangó-slágere nyomán

Kiszler Teréz 1965-ös cikói felvételéből Vargha Károly 1982-es lejegyzése javítva

$\text{♩} = 72$

Ein Sträußchen Ros - ma - rin leg ich ans Fens - ter hin.

Gu - te Nacht, mein lie - ber Schatz, dein Bursch muß in die Frem - de ziehn.

Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz soll bei dir sein,

im - mer sollst du füh - len, daß mein jun - ges Herz ist dein!

Und wenn die Ler - che wie - der singt, ihr schö - nen Lie - der

und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der,

und leg ich ans Fens - ter hin ein Sträußchen Ros - ma - rin,

weil ich dir, mein lie - bes Mä - del, treu ge - blie - ben bin.

Most térjünk vissza az eredeti sláger hangfelvételén hallható zenekari bevezetőre.
(<https://youtu.be/KWpoxagujcY>)

Négy jól elkülönülő részből áll:

1. rövid idézet (4 ütem) a „Muss i denn” kezdetű népdal középrészéből

2. hosszabb idézet (8 ütem) a „Rosmarin” saját dallamának végéről
3. újabb dallam (8 ütem) számomra nem ismerős
4. még újabb dallam (8 ütem) szintén nem ismerős

A részek kezdetét beszámoltam a kottában:

Ein Sträußchen

A zenekari bevezető azért vált érdekessé, mert találtunk olyan átalakult népdalvariánsokat, melyekben a 3. és 4. dallam is szerepel, éspedig nem hangszeres bevezetőként, hanem szöveggel énekelt dalként, de ugyanígy közvetlenül a rozmaring nóta előtt. Azt eddig nem sikerült megállapítani, hogy ezek a dallamok ezekkel a szövegekkel léteztek-e már a sláger hanglemezkiadása előtt, vagy pedig annak hatására költötte valaki a szöveget a zenekari bevezető dallamára.

„SO SANGEN SIE IN DEN DREISSIGER JAHREN – Lieder und Sprüche, vorgetragen von Frauen aus Császártöltés und Katymár” Ebben az interneten is fellelhető könyvben egy töredékes dallamú de teljes szövegű lejegyzés található „In der Nacht, lieber Schatz” címen.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/so_sangen_sie_in_den_dreissiger_jahren/pages/014_balladen.htm

In der Nacht, lie-ber Schatz steh ich ganz al-lein hier vor dem
 ein-sam-en Platz. Ringsum - her tie-fe Ruh und mein Fen-ster ist zu,
 doch mein ein - zi - ger Ge-dan - ke bist du. Du
 träumest ei-nen sü - ßen Traum von Mon-de-schein ge - küßt.
 Du lä-chelst, denn du weißt es kaum, wie mir zu Mu - te
 ist. Ein Sträuß chen Ros - ma - rie leg ich aufs
 Fen-ster hier. Gu-te Nacht, mein lie-ber Schatz, dein

Bursch muß in die Fer - ne zieh'n. Du bleibst nicht
ganz al-lein, mein Herz wird bei dir sein weil ich dir, mein
lie - bes Mä - del treu ge - blie - ben bin. Und wenn die
Ler - che wie - der singt die al - ten Lie - der und
wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich wie - der
und leg aufs Fen - ster hier ein Sträußchen Ros - ma - rie
weil ich dir, mein Schätzchen, treu ge - blie - ben bin.

A zenekari bevezető ismeretében akár ki is lehet pótolni a dallam hiányzó részeit, bár a lejegyzett töredékek eléggé eltérnek a hanglemez-verziótól, így van okunk feltételezni, hogy a szöveg új részei is torzulhattak, sérülhettek.

Annál is inkább, hogy a hasonló szerkezetű és tartalmú másik fellelt lejegyzés elég sok helyen eltér ettől.

A „BAWAZ – Geschichte - Brauchtum - Sprache” (Babarc – történelem, szokások, nyelv) c. könyvben és ennek megfeleltetett web helyen szerepel ennek egy teljesebben lejegyzett esete:

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/nemetek/bawaz/pages/011_aus_dem_liederschatz.htm

6 In der Nacht, lie - ber Schatz, in der Nacht, lie - ber Schatz, steh ich hier so
12 ganz al - lein auf dem ein - sa - men Platz. Rings - he - rum tie - fe Ruh' und ein Fens -
17 ter ist zu, doch me - in' ein - zi - ger Ge - dan - ke bist du. Du träumst wohl ei - nen
22 sü - ßen Traum vom Mon - de - schein ge - küsst. Du lä - chelst, weil du weißt es ja, wie
31 mir's zu - mu - te ist. Ein Sträuß - lein Ros - ma - rin leg ich ans Fens - ter - hin
36 Gu - te Nacht, mein lie - ber Schatz, dein Bursch' muss in die Fer - ne ziehn.
46 Du bleibst nicht ganz al - lein, mein Herz wird bei dir sein, weil ich dir, mein
51 lie - bes Mä - del, treu ge - blie - ben bin. Und wenn die Ler - che wie - der singt
die ers - ten Lie - der und wenn der Flie - der wie - der blüht, dann komm ich
wie - der, dann leg ich ans Fens - ter hin ein' Sträuß - lein Ros - ma - rin,
weil ich dir, mein lie - bes Ma - del, treu ge - blie - ben bin.

Látható, hogy a lejegyző (Dr. Hegyi István egyetemi docens) küszködött a ritmus értelmezésével. Valószínűleg képlékeny ritmikával énekelt Theresia asszony 70 évesen, amikor a lejegyzés alapjául szolgáló hangfelvétel készült.

Előbbinek egy Biatorbágyról származó változatát vette fel Hans-Dieter Mack 2023-ban:
https://youtu.be/K528Zxt_8Bo

Ein Sträußchen Rosmarin

Variant von Kleinturwall (Ungarn)

geschrieben nach der Aufnahme von Hans-Dieter Mack 2023

https://youtu.be/K528Zxt_8Bo

Alexander Steinbrecher (1910-1982), 1935

In der Nacht, lieber Schatz, in der Nacht, lieber Schatz steh ich hier so ganz allein auf dem einsamen Platz. Ringsherum tiefe Ruh und dein Fensterl ist zu, doch mein einziger Gedanke bist du.

Du träumst wohl einen süßen Traum vom Mondenschein ge-küsst, du lächelst, weil du weißt es kaum wie's mir zu Mute ist. Ein Sträußchen Rosmarin leg ich dir ans Fensterl hin.

Gute Nacht, mein lieber Schatz, dein Bursch muss in die Ferne zieh'n. Du bleibst nicht ganz allein, mein Herz wird bei dir sein, immer sollst du fühlen: dieses junge Herz ist dein. Und wenn die Lerche wieder singt die ersten Lieder, und wenn der Flieder wieder blüht, dann komm ich wieder und leg ans Fenster hin ein Sträußchen Rosmarin, weil ich dir, mein liebes Mädel treu geblieben bin. Und wenn die Lerche wieder singt die ersten Lieder, und wenn der Flieder wieder blüht, dann komm ich wie-der und leg ans Fenster hin ein Sträußchen Rosmarin, weil du mir, mein lie - bes Mä - del treu ge-blie-ben bist.

A kakasdi német nemzetiségi kórus tagjaitól Molnár Márta által lejegyzett változat:

Ein Sträußchen Rosmarin

német népdal

(F) B Gm ----- Esz -----

Ein Sträußchen Rosmarin - leg ich ans Fenster hin, Gu - te Nacht mein

6 B F B ----- (F) B

lie - ber Schatz, dein Bursch muss in die Frem - de ziehn. Du bleibst nicht ganz allein,

11 Gm ----- Esz ----- B F7

mein Herz soll bei dir sein und im - mersollst du füh - len, dass mein jun - ges Herz ist

16 B ----- F (Esz) B (F) F7 -----

dein. Und wenn die Lerche wieder singt die schö - nen Lie - der und wenn der

21 F Gm ----- (F) F7 ----- (F) B Gm -----

Flieder wieder blüht, dann komm ich wie - der und leg ans Fenster hin ein Sträußchen

27 Esz F B F7 B

Ros - ma - rin, weil ich dir mein lie - bes Mä - del treu ge - blie - ben bin.